

**Inne och ute i Malmö:
Studier av urbana förändringsprocesser**

MALMÖ UNIVERSITY PUBLICATIONS IN URBAN STUDIES 2

Ebba Lisberg Jensen & Pernilla Ouis (red)

© FÖRFATTARNA

Malmö högskola, Institutionen för urbana studier, 2008

Malmö University Publications in Urban Studies (MAPIUS) 2

LAYOUT OCH FORM: Fredrik Björk

OMSLAGSBILD: Joar Lisberg Jakobsson

TRYCK: Holmbergs, Malmö 2008

ISSN: 1654-6881

ISBN 13: 978-91-977233-2-9

BESTÄLLNINGSDRESS:

Holmbergs AB

Stora Trädgårdsgatan 30

Box 25, 201 20 Malmö

INTERNETBESTÄLLNING:

mah@holmbergs.com

Innehåll

Förord <i>Ebba Lisberg Jensen & Pernilla Ouis</i>	5
Urbana studier: Nexus Malmö <i>PO Hallin</i>	7
BILDER OCH BERÄTTELSE	
Från sillamarknad till kommunikation och högskola: Omvandling och förnyelse i Malmö under 700 år <i>Mats Greiff</i>	13
Malmö i rörliga bilder <i>Tommy Lindholm</i>	30
De globaliserade stadsrummen <i>Per-Markku Ristilammi</i>	43
ÄGA RUM	
De gröna stadsrummens koreografi: Moral och motstånd i urbaniseringens tid <i>Fredrik Björk, Ebba Lisberg Jensen & Pernilla Ouis</i>	57
Skolgårdar i Malmö: Barriärer eller oaser <i>Marjanna de Jong</i>	74
Herrgården: Ett levande bostadsområde i förändring <i>Gunnar Blomé</i>	91
Vem får bo (i) staden? <i>Margareta Popoola</i>	105

FRÅN GRÅTT TILL GRÖNT

Mellan åkern och havet: 121
Malmös rekreatiönsöar och postproduktiva frirum
Anna Broström, Per Eliasson & Per Hillbur

Stadens ekologi: Många möjligheter i det gröna 138
Mats Gyllin och Annika Kruuse af Verchou

Stadens socio-ekologiska omvandling:
Innovationsspridning och hållbar stadsutveckling i Malmö 151
PO Hallin och Magnus Johansson

SYMBOLIK OCH POLITIK

Utopi och dystopi i postindustriella Malmö 167
Dalia Mukhtar-Landgren

Strategier i framkant eller bara en vit elefant?
Idrott, urban marknadsföring och utveckling 183
Karin Book

Tillväxt och välfärd i Malmö:
Att ge stadspolitik organisatoriskt rum 200
Tove Dannestam

Nyskapande initiativ i Malmö:
Det publika entreprenörskapets potential 214
Tobias Dalhammar

Författarpresentationer 230

Förord

Urbana studier är ett mång- och tvärvetenskapligt forskningsfält, och denna antologi om Malmö är ett resultat av arbetet i forskarnätverket Urbana studier vid Malmö Högskola. I detta nätverk finns representanter för ett flertal discipliner såsom sociologi, historia, kulturgeografi, statsvetenskap, humanekologi, fastighetsvetenskap, biologi, geologi, för att nämna några. Under det år som arbetet med antologin pågått har det skett en omorganisation inom Malmö Högskola som inneburit att Urbana studier dessutom blivit en egen institution.

I Malmö finns stora ambitioner att prioritera hållbarhetsfrågor i den omvandling staden står inför. Förnyelsestrategierna involverar också sociala och ekonomiska frågor. Staden har det senaste decenniet genomgått en radikal identitetsförändring från tung industristad till postmodernt kunskapsamhälle. Malmö högskola har spelat en viktig roll i denna omvandlingsprocess.

Tvärvetenskapliga perspektiv ger en kalejdoskopisk blick som närmar sig de processer som pågår i staden från flera olika håll. Utgångspunkten för denna bok är staden Malmö, men syftet är inte främst att berätta om Malmö som sådant, utan att ge exempel på forskning om urbana förändringsprocesser. Antologin visar på den mångfald av perspektiv som kan rymmas inom Urbana studier och ger uttryck för några av de många perspektiv som kan anläggas på en stad i förändring.

Arbetet med antologin startade med ett heldagsseminarium på Chokladfabriken i Malmö våren 2007. Deltagarna hade dessförinnan presenterat idéer till olika texter som ventilerades gruppvis under dagen. Ett synopsis för en antologi om Malmö växte fram. Under hösten 2007 färdigställde författarna sina texter, som granskades och diskuterades under ett internt i Helsingborg i oktober. Fyra teman växte fram i denna process, vilka presenteras i avsnittsintroduktionerna av redaktörerna i antologin. Dessa teman speglar fyra viktiga fält inom den urbana forskningen. Temat *Bilder och berättelser* handlar om identitet och historia i staden. Det andra temat, *Äga rum*, behandlar spänningar och möten i stadens olika miljöer. Under

rubriken *Från grått till grönt* diskuteras de ekologiska utmaningar Malmö står inför i övergången från industrisamhälle till en hållbar stad. Det sista temat, *Symbolik och politik*, ger kritiska perspektiv på några av de omvandlingsstrategier Malmö tillämpat.

Som redaktörer har vi arbetat utifrån tanken att alla texter ska kunna läsas och förstås av en intresserad allmänhet. Därför har fackuttryck och akademiska termer minimerats. Till vår hjälp har vi haft en redaktionsgrupp bestående av PO Hallin, som också skrivit inledningen till denna bok, Carina Listerborn och Karin Westerberg. Vi har även fått många goda idéer av Fredrik Björk, som också gjort det grafiska arbetet med antologin. Johanna Lisberg Jensen har bidragit med fotografier från Malmö. Vi vill rikta ett tack till dem alla och till författarna!

Malmö april 2008

Ebba Lisberg Jensen

Pernilla Ouis

Urbana studier: Nexus Malmö

PO Hallin

År 2008 bor femtio procent av jordens befolkning i städer. Om tjugo år tros sextio procent göra det. Städer fungerar som magneter för människors drömmar om arbete, bättre livsvillkor, utvecklingsmöjligheter och frihet, men de innebär också fortsatt fattigdom och misär för många. Att majoriteten av jordens befolkning kommer att bo i städer innebär att befolkningen skall förses med bostäder, kommunikationer, vatten, energi, föda och många andra typer av resurser, samtidigt som fungerande civilsamhällen skall växa fram, med hänsyn tagna till demokratiutveckling och kulturell mångfald. För städerna på främst södra halvklotet tillkommer problem relaterade till den miljard människor som bor i de större städernas slumområden. Städerna i norr ställs inför andra utmaningar som har att göra med det traditionella industrisamhällets omvandling, och inte minst Europas respektive Japans åldrande och på sikt minskande befolkning. Sammantagen gör denna utveckling att politiker och ansvariga för städernas utveckling och förvaltning ställs inför enorma utmaningar.

Med utgångspunkt i Malmö och Öresundsregionen finns unika möjligheter att skapa kunskap kring några av de viktigaste globala och urbana frågorna. Här återfinns skärningspunkter mellan olika globaliseringsprocesser som oundvikligen kommer att påverka vår framtid. Stora infrastrukturella satsningar med långtgående ekonomiska konsekvenser omskapar stadsrummet, samtidigt som migrationens möjligheter och problem blir allt tydligare i stadens lokala geografier. Med tanke på den globala urbaniseringens inriktning mot medelstora städer, blir Malmö och Öresundsregionen ett intressant exempel på hur städer av denna storlek kan hantera olika problem.

Globaliseringen omfattar allt från miljöhot till arbete och kultur. Samtidigt som stadsområdena tillväxer, fogas de samman i globala nätverk. En ny global arbetsdelning, både industriellt och inom tjänstesektorn, är idag en

realitet. För städer i främst västra Europa och Nordamerika innebär denna arbetsdelning att städerna i norr måste utveckla en mer kunskapsintensiv industri och nya former av industrinära tjänster. Tillsammans med annan tjänsteproduktion och en växande konsumtions- och upplevelseindustri skapas nya typer av arbetsmarknader och stadsrum. Samtidigt växer en global klass- och genusordning fram med lågavlönade arbeten för män och kvinnor.

Globaliseringen handlar inte bara om en ny internationell arbetsdelning eller sammanbundna finanssystem, utan även om utbyte av idéer, personliga nätverk, kulturella influenser och gemensamma miljöproblem. Förutom mer traditionella urbana miljöproblem, kan klimatförändringarna drabba städer särskilt hårt eftersom många ligger vid kusterna och inte minst i låglänta områden. I städerna i norr blir andelen äldre allt större och leder till ett minskat antal förvärvsarbetande. Öresundsregionen behöver exempelvis öka sin befolkning med 30 000 om året till år 2020 om andelen förvärvsarbetande skall vara lika stor som idag. Behovet av arbetskraftsinvandring blir stort och tillsammans med annan migration blir städerna arenor för ökad kulturell mångfald, men kanske också för motsättningar och konflikter.

Urbana studier kan definieras som det vetenskapliga studiet av urbana områdets innehåll, utveckling och förändring. Det innebär att det är innehållsmässigt brett och behandlar många aspekter av urbana förhållanden, att det är flervetenskapligt och använder olika angreppssätt och metoder, samt att det är globalt, det vill säga påverkas av globala förändringsprocesser. Urbana studier vid Malmö högskola är främst inriktade mot tre fokusområden för och belysa städers omvandling och globala förändringsprocesser. Dessa är:

Hållbar stadsutveckling: Att utveckla städer i hållbar riktning kommer att bli detta sekels stora ödesfråga. Olika former av hållbarhetsinnovationer måste integreras i stadsförnyelseprojekt, samtidigt som alla aspekter av hållbarhetsbegreppet måste beaktas. Det kan gälla allt från ekologiska till tekniska, sociala och ekonomiska frågor.

Kultur och urban integration: Kulturella olikheter baseras inte bara på kulturell bakgrund utan även på skillnader i livsstilar och intressen. Olikheter stimulerar förnyelse och kreativitet och ökar därmed städers attraktivitet för många befolkningsgrupper. Kulturell mångfald blir på så sätt en viktig social och ekonomisk faktor. En viktig uppgift blir att utveckla interkulturella arenor där olika former av nya utvecklingsprocesser kan komma till stånd. Men kulturella och sociala skillnader kan också leda till utanförskap, om upplevelsen av att vara integrerad i stadens liv blir hotad både bland majoritets- och minoritetsgrupper. Hur staden hänger samman har därför blivit en grundläggande samhällsfråga.

Boende och byggd miljö: Malmö och Öresundsregionen är del av ett unikt regionalt och urbant experiment, en transnationell utvecklingsprocess där bostads-, fastighets- och arbetsmarknader integreras. Olika juridiska och organisatoriska system måste anpassas såväl som att människors föreställningar och erfarenheter förändras. I denna process är fastighetsföretag drivande och stadens fysiska omvandling styrs i inte ringa omfattning av förväntade avkastningar på fastighetskapital. Det kan gälla allt från bostäder till anläggningar för idrott, konsumtion och andra upplevelser. Samtidigt finns det andra krafter i staden som försöker skapa och forma rum för sina aktiviteter likväl som att kommunen måste ta ett övergripande ansvar för hela stadens utveckling. Stadens omvandling formar en ny typ av urbanism som skiljer sig från den traditionella industristadens.

Vid Malmö högskola är den grundläggande utgångspunkten att all urbant inriktad utbildning och forskning skall vara praxisnära, dvs. att det omgivande samhället inte bara är ett studieobjekt utan även ett urbant laboratorium där professioner, stadens invånare tillsammans med forskare deltar i förändringsprocesser. Utbildning och forskning skall inte bara förklara staden utan även vara med och förändra den.